

Gondoljunk Dean Moriartyra!

Ha látta is az olvasó a Kopaszkutya című, nem túl szerencsés kézzel csinált magyar filmet, nem biztos, hogy emlékszik a jelenetre, amelyben a Hobók alakította filmbeli zenekar olyan magától értetődően köszönti a felbukkanó Allen Ginsberget, mintha annak rendes szokása volna Abádszalók vagy Körösladány határán sétálgatni. **Földes László** a szavakkal mutatta be őt a többieknek: „Itt van apánk.” Ginsberg valóban alapító tagja a beatmozgalomnak, melynek kezdetét — ha akarjuk — az ő híres verse, az Üvöltés megjelenési dátumához, 1957-hez is köthetjük. Mi volt ekkoriban Amerikában?

1947-től Amerika, egyik legjelentősebb politikusa **McCarthy** szenátor. Gyűlöli és üldözi a kommunistákat, a baloldali gondolkodásúakat. Az ötvenes években támadást indít — az Amerikaelenes Tevékenységet Vizsgáló Bizottság segítségével — a haladó erők ellen. A szenátor tíz évig volt hatalmon, ebben az időszakban voltak huszonevesek a beatnemzedék tagjai. 1950 és 1953 között a rádió a koreai háború híreivel bombázta őket. Az ötvenes évtizedben dúlt a hidegháború is. Erdemes-e, lehet-e ilyen események közepette, ilyen létkörben a „társadalom hasznos tagjává” válni: kínál-e valamit a társadalom? Megéri-e feladni az egyéniséget a kicentizett életért, a reklámboldogsáért? A nemzedék tagjai nemmel feleltek. Kiegyeztek, pótcselekvésbe menekültek azok a fiatalok, akiket a magyar néző az utolsó mozielőadásból, az ok nélkül lázadóból vagy az

American Graffiti-ből ismerhet. (Ez utóbbi címétán Amerikai falirajzoknak, vázlatoknak fordíthatjuk.) A bálvány az autóbalesetben meghalt **James Dean**, akit **Frank O'Hara** versben sirat el. A félelmetes körképet, a víziót Allen Ginsberg festi meg az Üvöltésben — a beszédhez már túl sok a fájdalom —, amely ezzel a tragikus kijelentéssel indul: „Láttam nemzedékem legjobb elméit az örület romjaiban.”

A közös élmények, sokkok között életérzést szültek, ez fogalmazódott meg a beatnemzedék alkotásában, új művészetfelfogásában. Ez járja át a kor egyik legjelentősebb alkotását, a beatek alapkönyvét, az **Úton**, amely tavaly újra megjelent magyarul. Utazás Kerouac-kal.

Őt nagy fejezetből áll a könyv, de állhatna háromból vagy hétből is. Mind-egyik rész egy-egy utazás, amelyből az első négy semmiben sem különbözik egymástól. Akad néhány fiú, köztük **Sal**, a történet elmondója, akiket valami titokzatos mágneses erő vonz újra meg újra egy-

máshoz, hogy elinduljanak — valahonnan valahová. A főnök **Dean Moriarty**, az ő egyre eszelősebbé váló lelkesedése ragad rá a többiekre. A cél valamelyik nagyváros, Denver, Los Angeles vagy San Francisco, de ha megérkeznek, nem bírnak sokáig maradni. Nem, mivel nem adatik meg nekik az, amit várnak. Az ő Denverük vagy San Franciscójuk nem létezik, a felgerjesztett hangulat mindig csömörré izzaposodik, akár a szinte naponta ismétlődő nagy berugások, marihuánázások esetében. Hiába próbálnak lecsillapodni, beilleszkedni, az egyetemre járásból vagy a szerelmekből, házasságokból nem lesz semmi. Ami van, ami valóságos: a száguldás. Tépni száztízrel, kihívni és legyőzni a veszélyt, ez az élet. Élet ez? Ne mondjunk felületében nemet! Hisz a fiúk jól érzik magukat a saját, lopott vagy megállított kocsikban, a szutykos ivókban. A stopolásokban, az ismerkedésekben, barátokozásokban és a száguldásokban ott van valami a szabadságból. Kiszakadtak abból, ami rossz, végre a

maguk urai. De ők is tudják: az utak igazában nem vezetnek sehová.

Jelkép ez az út, egy nemzedék vonul rajta céltalanul. Kerouac egyrészt az irodalomalatti szlenget emeli be a regénybe, másrészt viszont mítikussá növeli a mű távlatait. A hobós nyelv néha líraivá emelkedik, a szereplőket a Biblia alakjaiban méri, s végül kimondatik: „Dean az Isten.” Vagy inkább értékes és kallódó ember, mint ahogyan az a regény többi szereplője? Nem kongófejű suhancok, nagyon is felkészültek. Olvasták **Nietzscht**, **Dosztojevszkijt**, **Proust**, még **Alain Fournier**-t is... Intellektuális csavargók ők. De csak arra képesek, hogy nem-et mondjanak, igen-t már nem tudnak mondani. S ezért nem elsősorban ők a hibásak.

Hallatszik-e még az Üvöltés?

Magyarországon először **Somlyó György** írt a beatköltőkről, 1963-ban a Nagyvilágban. Kifűnő tanulmányban, biztos ízléssel és a költő beleérzőképességével elemezte az alkotásokat, néhányat le is fordított. A magyar nyelvű Üvöltés című antológia négy évvel később jelent meg, **Sükösd Mihály** jól tájékozott előszavával. (Értelmetlen, hogy a Somlyó György esszéjéről és átültetéseiről nem esik benne szó.) Ekkoriban adták ki először magyarul az **Úton**-t is. A műveknek óriási hatása volt a fiatalok között, formálták, alakították költők és prózairók hangját is. **Eörsi István** vagy **Orbán Ottó** lírája például biztos másképp alakul nélkülük. Mára, pontosabban már a hetvenes évek elejére az addig sem egységes moz-

galom felbomlott. Kerouac nem él, sokan elhallgattak. Ma máshogy látjuk azt a korszakot. Orbán Ottó is így fogalmazott Ginsberg 1980-as magyarországi látogatása után írt szép versében: „viszlát Allen viszlát zavaros üdvösségünk”. Mindezt tudva próbáljunk válaszolni arra a kérdésre: mi az Úton vagy éppen az Üvöltés iránti mai hatalmas érdeklődés oka, rejlik-e valós érték ezekben a művekben?

Nem véletlen, hogy a **Hobo Blues Band** elővette a leplest bitangot. A közönség soraiban álló, kuporgó tizenévesek, csövesek, csöves szimpatizánsok magukra ismerhettek ebben a versben, amelynek hangját oly sokaknak sikerült felhigítani a **Beatricétől** az Eddáig. Vannak a mai magyar fiataloknak rétegei, amelyek rokonságot mutatnak a beatnemzedékkel, az úton száguldozó **Dean Moriarty**val. De a beat-irodalom legjobb műveit nem ez tartja életben.

Könnyű a beat-költők pózainak, Ginsberg egykori kihívó gesztusainak. Kerouac szlengejének bedőlni. De ha alaposabban megnézzük az alkotásokat, akkor rá kell jönnünk, hogy javukban minden póztól mentesen az alapvető emberi értékek — barátság, szerelem — hiánya miatti fájdalom sír vagy üvölt, s Ginsberg és még néhányan formát is találtak ennek kifejezésére. A leplest bitangról **Somlyó Györgynek József Attila** Tiszta szívvel-je jut eszébe, teljes joggal, s a másik gyönyörű Ginsberg-vers, az édesanya halálára írt megrendítő **Kaddist** is odaállíthatjuk a **Késői** siratók mellé.

Kár lenne ezt elfelednünk, ha ma kézbe vesszük az antológiát vagy Kerouac regényét. Hisz mi is úton vagyunk és nem tudhatjuk, hogy oda jutunk-e el, ahová szeretnénk.

D. Magyar Imre

Onucsán Miklós: Dokumentum ...